

Reiselivets besøksstrategi for Bergen 2030

November 2022

Innhold

Formålet med besøksstrategien	2
Hva menes med besøksforvaltning?	3
<i>Hvem har ansvaret for besøksforvaltning?</i>	<i>3</i>
Bergen som naturbasert reisemål	4
Bergen som kulturdestinasjon	5
Fornøyde innbyggere gir en god by å besøke	7
Hva vet vi om besøksbelastningen i Bergen?	7
Hva mener innbyggerne om besøksbelastningen i Bergen?.....	8
Hva mener gjestene om besøksbelastningen i Bergen?.....	8
Hva mener reiselivsnæringen om besøksbelastningen i Bergen?.....	9
Hvordan opplever gjestene Bergen som reisemål?	9
Samlet utfordringsbilde:.....	12
Tiltaksplan for bedre besøksforvaltning i Bergen.....	15
Styrket koordinering i reiselivet, samt mellom reiseliv og andre aktører.....	15
Bedre besøkshåndtering.....	16
Bedre tilrettelegging for gjester.....	18
Sårbarhetsanalyser og risikominimering.....	20
Ansvarlig gjestekommunikasjon.....	20
Kartleggingsbehov.....	21
Andre tiltak.....	22
Vedlegg 1.0 - Naturområder i Bergen med særlig relevans for reiselivet	23
Vedlegg 1.1 - Andre naturområder i Bergen som kan få økt reiselisaktivitet	26
Vedlegg 2 - Viktige kulturminner og kulturmiljøer for reiseliv i Bergen:.....	27
Kunnskapsgrunnlag / relevante planer	36

Formålet med besøksstrategien

Formålet med denne besøksstrategien er å bidra til at nåværende, og potensiell fremtidig, negativ belastningen fra besøkende i Bergen blir begrenset i så stor grad som mulig.

Strategien gir en oversikt over viktige områder vi må arbeide med å forbedre for å sikre en bedre besøksforvaltning i Bergen. I all hovedsak dreier dette seg om ivaretagelse av naturmangfold og kulturarv, men god besøksforvaltning handler også om å spille på lag med innbyggerne og å bidra til at reiselivet skaper positive ringvirkninger for destinasjonen. Strategien foreslår også konkrete tiltak det kan arbeide med for styrke besøksforvaltningen i Bergen.

Strategien er ikke en forvaltningsplan, men vil kunne danne et kunnskapsgrunnlag for reiselivet ved innspill til kommune, fylkeskommunale eller statlige forvaltningsplaner som omhandler reiseliv og besøksforvaltning skal utarbeides og vedtas. På den måten kan strategien også fungere som et strategisk verktøy for reiselivsaktørene i Bergen.

Besøksforvaltning er et stort tema, som spenner over svært mange aktører. Skal vi lykkes må vi øke forståelsen for temaet og samsnakke mye mer enn tidligere. Visit Bergen har en viktig koordineringsrolle i arbeidet, men det er reiselivsbedriftene selv og Bergen kommune som sitter på virkemidlene for lykkes.

Strategien har en varighet til 2030, men den bør oppdateres minimum hvert tredje år. Det vil bli foretatt en vurdering av behovet for revisjon allerede i 2023 i forbindelse med utarbeidelse av ny destinasjonsstrategi for Bergensregionen.

Forankring

Strategien er utarbeidet av Visit Bergen i tett samarbeid med Ekspertutvalg Bærekraft og Styringsgruppen for arbeidet med Merket for bærekraftig reisemål. Det har vært løpende dialog med Bergen havn underveis. Det er gjennomført totalt fire tematiske innspillmøter:

- For **Bryggen** 30. mai 2022, hvor følgende aktører deltok:
 - Verdensarvkoordinator (Bergen kommune), Stiftelsen Bryggen, Bryggen private gårdeiderforening, Museum Vest, Vestland Fylkeskommune og Visit Bergen
- For **Byfjellene** 13. sep 2022, hvor følgende aktører deltok:
 - Fløibanen As, Ulriken 643, Seksjon for natur- og miljøforvaltning (Bergen kommune), Norway Mountain Guides, Bergen Base Camp, Vestland fylkeskommune, DNT og Visit Bergen
- For **Beboerforeninger**, 18 oktober, hvor følgende aktører deltok:
 - Ytre Nordnes velforening, Kroken ve og vel, Bergen byliv, Lille øvregaten vel, Stølestrøkenes velforening og Visit Bergen

- For **Guideselskaper**, 4. november, hvor følgende aktører deltok:
 - Bergen By Expert, Bergen Guideservice, Norwegian Guide Service og Visit Bergen.

Strategien har også vært på høring blant Visit Bergens medlemmer og samarbeidspartnere. Totalt er det mottatt skriftlige innspill fra åtte bedrifter og organisasjoner.

Hva menes med besøksforvaltning?

Besøksstrategien har som formål å bidra til bedre besøksforvaltning i Bergen. Men hva menes egentlig med besøksforvaltning?

Nasjonal reiselivsstrategi 2030 (Innovasjon Norge) definerer besøksforvaltning som:

«en metodikk for å sikre bærekraftig utvikling innenfor grensene til det natur, landskap, miljø, lokalsamfunn og lokal kultur tåler, samtidig som det gir grunnlag for sunn næringsdrift og lokal verdiskapning».

En lignende definisjon brukes i Miljødirektoratets sin veileder for besøksforvaltning i norske verneområder:

«å legge til rette for og styre bruken av et verneområde slik at forståelsen for vernet økes og verneverdiene ivaretas, samtidig som opplevelsen for de besøkende skal bli best mulig og den lokale verdiskapningen skal bli størst mulig».

Vi kan derfor forstå besøksforvaltning som en utvikling som sikrer at natur- og kulturverdier ikke forringes av besøkende, at de besøkende får en god opplevelse på reisemålet, samtidig som man sikrer at de besøkende bidrar til lokal verdiskapning.

Hvem har ansvaret for besøksforvaltning?

Et spørsmål som står sentralt i besøksforvaltningsammenheng er også hvem som egentlig har det overordnede ansvaret for å sørge for en god besøksforvaltning?

Bergen er et reisemål som består av mange og ulike aktører. I reiselivet kan både hoteller, aktivitetsbedrifter, museer mfl. spille i en viktig rolle i besøksforvaltningen. I Bergen kommune spiller både Byantikvaren, Bymiljøetaten og Plan- og bygningsetaten viktige roller i besøksforvaltningen. Også fylkeskommunen som regional utviklingsaktør, samt eier av kollektivtransport og fylkesveier, spiller en viktig rolle i utvikling av og tilrettelegging for bedre besøksforvaltning. Staten spiller også en viktig rolle som besøksforvalter gjennom miljødirektoratet og statsforvalteren, samt som eier av riksveier og rasteplasser.

Hver enkelt aktør hver for seg spiller kanskje en liten rolle i besøksforvaltningen, men samlet sett vil deres strategier og handlinger avgjøre hvorvidt vi lykkes med å skape en god besøksforvaltning i Bergen eller ikke. Siden ansvaret for besøksforvaltning er spredt på så

mange aktører fordrer det stor grad av samarbeid, åpenhet, kunnskapsdeling og gjensidig forståelse for å lykkes med å skape en god besøksforvaltning på et reisemål. Et grunnleggende spørsmål vi alle kan stille oss er, hva er min og min organisasjon sin rolle i å sørge for en god besøksforvaltning i Bergen?

Bergen som naturbasert reisemål

Internasjonalt er Norge først og fremst kjent som et naturbasert reisemål. I Bergen har vi i mange år profilert oss som «Gateway to the Fjords»¹ og fungerer for mange tilreisende som inngangsporten til Vestlandets storslåtte fjordlandskap og natur. Bergen er også en naturrik kommune og kan by på en rekke naturopplevelser fra Gullfjellet i øst, via Byfjellene, til Lyderhorn og Kanadaskogen i Vest og til Arboretet og Botanisk hage i sør på Milde.

For gjestene som besøker Bergen er Byfjellene, spesielt Fløyen, Ulriken og Vidden, de mest besøkte og tilgjengelige naturområdene i kommunen. Nylig har både Fløibanen og Ulriksbanen blitt oppgradert med økt kapasitet, noe som gjør området mer tilgjengelig for tilreisende gjester og lokalbefolkningen enn tidligere. Bergen må derfor styrke innsatsen for å motvirke eventuelle negative hendelser og rigge seg for å håndtere flere gjester i Byfjellene fremover.

Fra gjesteundersøkelser gjennomført i perioden 2021-2022, vet vi at fotturer i Bergen er en veldig populær aktivitet for tilreisende i Bergen. Gjestene er i stor grad også fornøyd med å oppleve fotturer på reisemålet. Selv om gjestene i dag for det meste er fornøyd med bruk av naturen som opplevelse, finnes det noen utfordringer. Blant annet handler dette om å formidle god nok kommunikasjon om vanskelighetsnivået på enkelte av turene, samt manglende tilrettelegging, blant annet i form av skilting og god nok dimensjonering av hovedstier. Vi vet også at det gjennom året skjer uønskede hendelser i Byfjellene, hvor tilreisende blant annet går seg vill og trenger assistanse.

Selv om Bergen ikke grenser til noen nasjonalparker eller landskapsvernområder har flere av kommunens naturområder ulik grad av vernestatus, både på nasjonalt og lokalt nivå. I Bergen er det kommuneplanens samfunnsdel (KPS) og kommuneplanens arealdel (KPA) som er gir de overordnede føringene for arealforvaltningen i kommunen. Bergen har egne verneområder hvor det må tas spesielle hensyn, blant annet i Byfjellene. Det er i tillegg utarbeidet egne kommunale forvaltningsplaner for Byfjellene og kommunens Klimastrategi og Naturstrategi² legger også viktige føringer for kommunens forvaltning av naturområdene.

¹ Fordi vi ikke lengre ønsker at Bergen kun skal være inngangsport, men selve destinasjonen, har reisemålet sluttet å markedsføre seg etter dette begrepet. «Hearth of the Fjords» er et nytt og bedre begrep, som i større grad spiller opp Bergen som en destinasjon i seg selv, og ikke bare en inngangsport.

² Klimastrategi for Bergen og Naturstrategi for Bergen var enda ikke vedtatt på tidspunktet denne besøkssøksstrategien ble utarbeidet.

Som vedlegg til denne strategien ligger en oversikt over de viktigste naturområdene i Bergen kommune som er av interesse for reiselivet og de viktigste føringene som gjelder for bruk av disse områdene. Det er likevel noen regler som gjelder for bruk av natur i Norge generelt. [Allemannsretten](#), slik den er definert i [Friluftsløven](#), gir allmennheten tilgang til å ferdes i naturen og det finnes i utgangspunktet få muligheter for å begrense ferdsel til fots, både for innbyggere og tilreisende. Men i avgrensede verneområder kan det innføres begrensninger for å bevare blant annet planter, dyr, kulturminner eller geologiske forekomster. Allemannsretten kommer også med noen føringar for de som ferdes i naturen, blant disse er det flere som alle gjester på tur i naturen bør gjøres kjent med:

- At det er båndtvang i hele landet mellom 1. april og 20. august. Det er normalt også båndtvang i innskapsområder, samt i tettsteder og byer. I Bergen er båndtvangsreglene spesielt strenge og er regulert i egen [forskrift](#).
- At det er generelt bålforbud i Norge mellom 15. april og 15. september.
- At telting, camping og leirslagning må skje minst 150 meter fra bebodde hus eller hytter. Og man kan maks overnatte to dager på samme sted. Det er normalt ikke tillatt å overnatte innenfor drikkevannsoner og dette gjelder store deler av naturområdene i Bergen kommune.
- At friluftsløvens §11 gir en generell plikt til å opptre varsomt og hensynsfullt, for å ikke volde skade eller ulempe for grunneier, brukere eller andre, eller påføre miljøet skade. Bestemmelsen omtales gjerne som [Allemannspliktene](#).
- At motorisert ferdsel i utgangspunktet ikke er en del av allemannsretten

Et utgangspunkt for reiselivsaktørene bør være å gi tilreisende som ønsker å ferdes i naturen så god informasjon som mulig om Allemannspliktene, [Fjellvettreglene](#) og [Turvettreglene](#). God kjennskap til hvordan man bør ferdes i naturen kan redusere risiko for tilreisende og redusere unødvendig belastning på naturen. Undersøkelser har vist at de som ferdes i naturen ønsker å opptre korrekt og at god kommunikasjon rundt hvilke regler man bør være oppmerksom på i et naturområde kan være et viktig bidrag til å endre negativ adferd.

Bergen som kulturdestinasjon

Der Norge er kjent som et naturbasert reisemål er Bergen i vel så stor grad kjent som en kulturdestinasjon. Bryggen i Bergen var, sammen med Urnes stavkirke i Sogn, det første stedet i Norge som i 1979 ble skrevet inn på Unescos verdensarvliste. Store deler av Bergen sentrum består også av kulturminner av ulik type og karakter. Bare på kulturminnesok.no er det registrert over 1000 ulike kulturminner i Bergen kommune. På mange måter er Bergen som et levende museum. Dette gir reisemålet en unik mulighet til å markedsføre seg, ikke bare som et naturbasert reisemål, men også som en kulturdestinasjon. Vi har derimot enda et potensiale til å styrke kjennskapet til Bergen som en kulturdestinasjon.

For de tilreisende til Bergen er kulturarven vår også viktig. Gjennom gjesteundersøkelser fra 2021 og 2022 vet vi at ca. 80% av de tilreisende besøker historiske bygg/steder, over 65% svarer at de har opplevd lokale tradisjoner og over 50% har besøkt museer, mens de har vært på besøk i Bergen. Kulturarven i Bergen er altså helt et sentralt for gjestenes opplevelse av byen.

Samtidig skaper en historisk sentrumskerne med verdensarv, også noen utfordringer for hvordan besøk i bykjernen bør håndteres. Samtidig som vi har mange kulturminner i Bergen, er vi kanskje mest kjent blant de tilreisende for Bryggen, byen trehusbebyggelse og det historiske sentrum. Dette kan gi en forholdsvis stor besøksbelastning på enkelte deler av kulturarven, mens andre deler av kulturarven kanskje er mer ukjent for de besøkende og har potensiale for å ta imot flere besøkende.

Når det i denne strategien er søkelys på Bergen som kulturdestinasjon, henvises det i denne sammenheng til byens kulturarv. **Kulturarv** er ifølge [Riksantikvaren](#) «en samlebetegnelse for materiell og immateriell kultur». Ofte benyttes gjerne begrepet **kulturminne** om materiell kulturarv. Et kulturminne er alle spor etter menneskers liv og virke i vårt fysiske miljø, og omfatter både steder som knytter seg til historiske hendelser, tro eller tradisjon og naturelementer med kulturhistorisk verdi. Dette kan for eksempel være bygninger. Der kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng i et område, utgjør dette et **kulturmiljø eller et kulturlandskap**

Denne strategien vil i hovedsak ha søkelys på Bergens materielle kulturarv, altså kulturminner som fysiske bygg og installasjoner. Immateriell kulturarv, som lokale tradisjoner, språk og historie, inngår ikke i besøksstrategien. For ivaretagelse og utvikling av den immaterielle kulturarven finnes derimot andre planer, prosjekter og tiltak, som for eksempel [Matbyen Bergen](#).

Kulturminner kan ha ulik grad av vern, de kan være fredet, vernet eller verneverdig. Og forvaltningen av kulturminnene er delt på ulike aktører som Byantikvaren i Bergen, Fylkeskommunen, Riksantikvaren, Bergen sjøfartsmuseum og Klima- og miljødepartementet. Vernestatus setter som hovedregel begrensninger til bruken av den materielle kulturarven. I Bergen kommune finnes flere strategier og forvaltningsplaner som får føringer for bevaring og bruk av byens kulturarv og kulturminner. Den viktigste er trolig [Kulturmiljøplan for Bergen](#), som blant annet består av [Kulturminnestrategi 2019 - 2023](#). Videre spiller Plan- og bygningsloven, Kommuneplanens samfunnsdel og Kommuneplanens arealdel også en viktig rolle i forvaltningen av kulturminner i Bergen.

For Bryggen i Bergen finnes også en egen [forvaltningsplan](#), og det finnes et [Verdensarvsråd og et Fagråd for bryggen](#), som skal sikre ivaretagelsen av verdensarvstedet og hvor også

reiselivet er representert. Bergen har i tillegg en egen verdensarvskordinator som fungerer som bindeledd mellom ulike aktører med interesse i verdensarven.

Som vedlegg til denne strategien finnes en oversikt over ulike kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap i Bergen som er av særlig interesse for reiselivet.

Fornøyde innbyggere gir en god by å besøke

I tillegg til å gi gjestene en unik og god opplevelse mens de besøker Bergen, handler en god besøksstrategi også om å involvere innbyggerne i utvikling av reisemålet. Med regelmessig kartlegging gjennom innbyggerundersøkelser og jevnlig dialog med beboerforeninger i byen kan vi vi skape økt forståelse på tvers av reiseliv og innbyggere, samt håndtere og minimere uønsket utvikling på et tidlig stadium. Innbyggerne spiller også en viktig vertskapsrolle i møte med tilreisende. Skal reiselivet bidra til at Bergen blir en god by å bo i, er det derfor viktig å ta innbyggeres bekymringer og ønsker på alvor. Fordi en god by å bo i, også er en god by å besøke.

På vegne av reiselivet har Visit Bergen tatt initiativ til å etablere et innbyggerforum bestående av byens mange og ulike beboerforeninger. Innbyggerforumet gjennomførte sitt første møte i 2022 og vil ha halvårlig møter for å diskutere innbyggernes bekymringer og ønsker for reiselivsutviklingen i Bergen. I tillegg til innbyggerforumet har flere reiselivsbedrifter gjennomført egne initiativ til å nå ut innbyggerne i større grad.

Hva vet vi om besøksbelastningen i Bergen?

Før pandemien, i 2019, hadde Bergen besøk av hele 3,3 millioner gjester, som i snitt tilbrakte 1,6 døgn i byen. Inntil nylig har vi likevel ikke hatt god nok kunnskap om hvordan besøksbelastningen fra gjester i Bergen oppleves av gjestene selv, av innbyggerne og av reiselivsnæringen selv. Vi har heller ikke hatt gode nok data på hvordan gjestene oppfatter tilretteleggingen på reisemålet.

Som ledd i arbeidet med Merket for bærekraftig reisemål har Visit Bergen på vegne av reisemålet, i 2021 og 2022, gjennomført tre undersøkelser som blant annet kartlegger tilretteleggingen og besøksbelastningen på reisemålet blant tre sentrale målgrupper; innbyggere³, gjester⁴ og reiselivsnæring⁵. Undersøkelsene danner et viktig bakteppe for

³ Innbyggerundersøkelsen ble gjennomført i perioden august/september 2022. Totalt 1340 innbyggere har svart på undersøkelsen.

⁴ Gjesteundersøkelsene er gjennomført i tre ulike omganger: sommersesongen 2021, Vintersesongen 2021-2022 og sommersesongen 2022. Totalt har 529 gjester svart på de tre undersøkelsene.

⁵ Medlemsundersøkelse gjennomført i mars 2022. Totalt 102 reiselivsbedrifter har svart på undersøkelsen. Dette utgjør 45% av Visit Bergen sine medlemmer i Bergen kommune.

hvordan vi bør styre arbeidet med besøksforvaltning i Bergen fremover. Det planlegges å gjennomføre slike undersøkelser regelmessig minst hvert 3. år, slik kan vi på reisemålet analysere hvorvidt vi lykkes med å skape en god besøksforvaltning i Bergen over tid. Gjennom undersøkelsene kan vi og kartlegge hvilke tiltak vi må treffe for å bedre opplevelsen og tilretteleggingen av Bergen som reisemål, blant gjester, reiselivsnæring og innbyggere.

Hva mener innbyggerne om besøksbelastningen i Bergen?

På vegne av destinasjonen og reiselivet gjennomførte Visit Bergen i 2022, for første gang, en innbyggerundersøkelse i Bergen kommune. Undersøkelsen har som hensikt å måle lokalsamfunnets ambisjoner, bekymringer og tilfredshet med reiselivsutviklingen i Bergen.

Innbyggerne i Bergen har i hovedsak et positivt syn på reiselivet i byen (64%) og få er negative til reiseliv i Bergen (7%). Likevel gir innbyggerne uttrykk for noen bekymringer med reiselivsutviklingen i byen. Blant annet mener nær halvparten av innbyggerne i Bergenhus bydel og 1/3 av innbyggerne i kommunen samlet, at det er for mange turister i Bergen i sommerhalvåret og at byen oppleves som overfylt av turister. Innbyggerne peker særlig på tre områder i Bergen som oppleves som overfylt; Bryggen, Fisketorget og ved Fløien. Svarene kan tyde på at innbyggerne opplever at det er for høy besøksbelastningen i sommerhalvåret og at tre områder peker seg spesielt negativt ut.

Innbyggerne er derimot delt i hvordan de ønsker at antallet turister skal utvikle seg i Bergen fremover i tid, hvor 1/3 ønsker flere turister i Bergen, 1/3 ønsker færre turister og 1/3 ønsker at dagens nivå opprettholdes. De som ønsker færre turister mener det bør bli færre om sommeren, mens de som ønsker seg flere turister peker særlig på høst, vinter og vår som perioder de ønsker flere turister. Svarene kan tyde på at innbyggerne mener besøksnivået i sommerhalvåret bør reduseres, mens man gjerne ønsker seg flere besøkende i perioden oktober til april.

Videre mener om lag ¼ av innbyggerne at turister medfører utfordringer på reisemålet som nedslitning av naturen, forsøpling og at de tar seg til rette uten hensyn til lokalmiljøet. Samtidig synes et stort flertall av innbyggerne (83%) at det er hyggelig å bidra til at turister i Bergen får en god opplevelse og at de blir stolt over at turister velger Bergen som ferieby (73%). Svarene peker på at det er behov for bedre formidling til gjester om hvordan de bør opptre på reisemålet.

Hele innbyggerundersøkelsen er tilgjengelig [her](#).

Hva mener gjestene om besøksbelastningen i Bergen?

Til forskjell fra innbyggerne, opplever ikke gjestene Bergen som et overfylt reisemål i like stor

grad, men det er likevel stor forskjell på gjester som besøkte Bergen i sommersesong og gjester som besøkte Bergen i vintersesongen.

- Sommeren 2021 svarte 17 prosent av de spurte gjestene at reisemålet følte overfylt.
- Vintersesongen 2021-2022 svarte 8 prosent av de spurte gjestene at reisemålet i stor eller noe grad oppleves overfylt.
 - 14 prosent mente reisemålet i mindre grad følte overfylt.
 - 75 prosent mente ikke at reisemålet følte overfly.
- Sommeren 2022 svarte 33 prosent av de spurte gjestene at reisemålet i stor eller noe grad opplevdes overfylt.
 - 26 prosent mente reisemålet i mindre grad følte overfylt.
 - 38 prosent mente ikke at reisemålet følte overfylt.

Økningen i gjester som mener reisemålet føles overfylt i sommersesong må ses i sammenheng med flere tilreisende i etterkant av pandemien, samt ved at spørsmålsformuleringen⁶ er endret. Det er derfor vanskelig å konkludere med at reisemålet beveger seg i negativ retning eller om resultatene nærmere i tid er et mer korrekt uttrykk for normalsituasjonen i Bergen. Det blir viktig å måle utviklingen i kommende undersøkelser. Vintersesongen utpeker seg derimot som en periode hvor gjestene opplever at det er god plass i Bergen. Gjestene er ikke spurt direkte om hvilke områder de opplever som overfylt. Dette er et tema det vurderes å undersøke i fremtidige gjesteundersøkelser.

Hva mener reiselivsnæringen om besøksbelastningen i Bergen?

I motsetning til hvordan innbyggere og gjester opplever besøksbelastningen på reisemålet, mener et flertall (60 prosent) av medlemsbedriftene til Visit Bergen at det ikke det finnes områder på reisemålet som er negativt påvirket av høyt besøksvolum. Et stort mindretall (40 prosent), mener derimot at det finnes områder på reisemålet som er negativt påvirket av høyt besøksvolum. Bryggen, Torget, og Fløyen er de områdene som oftest trekkes frem blant medlemmer av områder i Bergen man mener er negativt påvirket av et høyt besøksvolum.

Hvordan opplever gjestene Bergen som reisemål?

Foruten å identifisere pressområdene i byen har det, i arbeidet med å identifisere områder hvor besøksforvaltningen i Bergen kan bli bedre, vært viktig å kartlegge gjestenes

⁶ Den første gjennomføringen sommeren 2021 er gjennomført etter Innovasjon Norges sin veileder for gjesteundersøkelser Standard 2.0, mens vintersesongen 2021/2022 og sommersesongen 2022 er Innovasjon Norge sin veileder for gjesteundersøkelser Standard 3.0 benyttet. Undersøkelsene er derfor ikke fullstendig sammenlignbare, men gir likevel et godt bilde over gjestenes opplevelse av reisemålet.

opplevelse og tilfredshet med reisemålet. Tilbakemeldinger gjennom gjesteundersøkelsene er at de tilreisende er veldig fornøyde med Bergen som reisemål, og et stort flertall vil også anbefale Bergen som reisemål til andre. Likevel har destinasjonen noen områder det må arbeides med å forbedre.

Markedsføring og ansvarlig gjestekommunikasjon

Et område destinasjonen må forbedre seg på er å gi de tilreisende god nok informasjon om hvordan de kan opptre mer ansvarlig på reisemålet. Dette gjelder blant annet hvordan gjestene bør opptre for å skåne naturmangfold og kulturarv, hvordan de kan ta miljømessige valg på sin reise, samt hvordan de kan minimere sin egen risiko (for eksempel på fotturer). Om lag 20% av de besøkende mener informasjonen de fikk om dette før ankomst ikke var god nok. Ytterligere 50% svarte nøytralt eller vet ikke om temaet, noe som kan være en indikasjon på at det er potensiale for å styrke kommunikasjonen om ansvarlig gjesteadferd.

Når gjestene er spurt om de synes informasjonen de har fått om Bergen før de ankommer er «genuin, realistisk og respektfull overfor gjester og lokalbefolkning», svarer derimot et flertall av gjestene bekreftende på dette. Gjestene blir altså ikke kun presentert glansbilder av reisemålet før ankomst, og har et realistisk forhold til hva de kommer til å oppleve på besøk i Bergen.

Sikkerhet

Et stort flertall av gjestene oppfatter også Bergen som en trygg og sikker by å besøke. Mindre enn 5% av de tilreisende i 2021/2022 mener Bergen i mindre grad oppleves som en trygg og sikker by å besøke. Blant disse er tilbakemeldingene blant annet at enkelte områder av byen kan oppleves utrygt på nattetid. Til tross for at gjestene i dag opplever Bergen som et trygt reisemål, vet vi at uønskede hendelser kan oppstå og at det må arbeides aktivt med å forebygge disse for å opprettholde reisemålet attraksjonskraft.

Renhet og ryddighet

Gjestene i Bergen opplever i stor grad Bergen som et rent og ryddig reisemål. Enkelte tilbakemeldinger går derimot på at byen kan oppleves som mindre ryddig søndags morgener.

Innsikt i lokal kultur og historie, samt lokalkunnskap på reisemålet

Det å styrke Bergen som en destinasjon for kultur og historie i større grad er et viktig aspekt i bærekraftarbeidet, fordi det også kan bidra til å styrke Bergen som en helårsdestinasjon. Det er derfor positivt at et flertall gjestene i dag opplever at de får god innsikt i historien og kulturen år de besøker Bergen. De opplever også at det er god lokalkunnskap på reisemålet, et område som kan si noe om hvordan vertskapet på reisemålet oppfattes av de besøkende.

Skilting og fremkommelighet

Et stort flertall av gjestene (82 prosent) mener det er godt skiltet og enkelt å finne frem i Bergen. Dette står i kontrast til en del av diskusjonene som har vært om besøksforvaltning tidligere, hvor manglende skilting har blitt trukket frem som en stor utfordring. Likevel er tilbakemeldingene fra enkelte gjester at skiltingen og informasjonen på Vidden kan oppleves som utfordrende. Dessuten kan bedre skilting, hvis det brukes riktig, bidra til å skape nye vandreruter i sentrumsbilde, noe som kan bedre besøkspresset på utvalgte områder.

Det mest populære framkomstmiddelet blant gjester i Bergen er gange etterfulgt av kollektivtransport. Noe som bygger opp under strategien om at mer av reiselivsaktivitet i byen bør foregå til fots eller kollektivt. Et stort flertall (72,5 prosent) av gjestene mener også at det er enkelt å komme seg rundt i byen uten bil. Samtidig vet vi at det for bilgjester, særlig bobilgjester, kan være utfordrende å besøke Bergen sentrum, på grunn av et utfordrende kjøremønster preget av mange enveiskjørte gater. Det finnes heller ingen tilrettelagte parkeringsplasser for bobil sentralt i Bergen.

Tilgang på offentlige toaletter

Et flertall (35 prosent) av gjestene i Bergen mener tilgangen på offentlige toaletter i Bergen er god. Mens 17 prosent av gjestene mener tilgangen på toaletter, er mindre god. Svarene står i kontrast til en del persepsjoner om at Bergen mangler offentlige toaletter. Likevel er det viktig å huske at for de 17% som mener tilgangen på toaletter er dårlig, kan det å oppleve ikke få dekket sine basisbehov på i Bergen være en stor utfordring.

Tilgang på bosspann

Tilgangen på bosspann i Bergen er kartlagt på tre forskjellige områder; i tilrettelagte naturområder, i Bergen sentrum, og langs veier (for de som benytter bil)⁷.

Tilgang på bosspann i tilrettelagte naturområder (for eksempel i parker eller på Fløyen) og i sentrum opplevdes i 2021 og 2022 som veldig god blant gjestene som har svart på gjesteundersøkelsene. Tilgangen på bosspann langs veier har ikke nok svar til å la seg kunne kvantifisere.

Tilgang på vannstasjoner:

Bergen kommune installerte flere vannstasjoner i sentrum våren 2022. For å kunne kartlegge dette i fremtiden er gjestene f.o.m. vintersesongen 2021/2022 (før vannstasjonene ble montert) spurt om hvordan de oppfattet tilgangen på steder hvor man kan fylle vann på sin egen medbrakte flaske. Svarene på dette for vintersesongen 2021/2022 er meget blandet, hvor de fleste (45 prosent) svarer «vet ikke». Sommeren 2022 var det derimot en høyere

⁷ Svarene for tilgang på bosspann i sentrum og langs veier er ikke fullstendig sammenlignbare mellom sommer 2021 og vinter 2021/2022. Tilgangen på bosspann langs veier er fra vintersesongen 2021/2022 kun stilt til de som har benyttet bil til Bergen eller under oppholdet i Bergen. Siden få respondenter benyttet bil som framkomstmiddel i eller til Bergen i utvalget lar ikke disse svarene seg presentere.

andel som synes tilgangen på vannstasjoner i Bergen var god, men også i 2022 var det meget blandende tilbakemeldinger, med en stor andel som svarer «vet ikke». Svarene indikerer at det er behov for å gi gjestene mer informasjon om muligheten de har for å fylle vann gratis i sentrum.

Samlet utfordringsbilde:

Koordinering

Ettersom ansvaret for besøksforvaltning er spredd på mange ulike aktører er det behov for god koordinering mellom aktørene, om reisemålet skal lykkes med å bedre besøksforvaltningen.

Reiselivet og tilreisende må i større grad tas med og involveres i utvikling av forvaltningsplaner som treffer Bergen som reisemål. Siden kommunene kun er lovpålagt å utvikle planer og strategier for sine innbyggere krever dette en proaktiv tilnærming fra forvaltningen. Reiselivet må også bli bedre til å flagge sine utfordringer og behov i møte med kommune og forvaltning. I dette arbeidet spiller destinasjonsselskapet en viktig rolle.

Reiselivet må også bli bedre til å samsnakke seg imellom, samt å inkludere innbyggerne i større grad i strategiske beslutninger. Kun når vi samsnakker om og forstår våre felles utfordringer, kan vi arbeide med å løse disse.

Spredning av besøkstrafikk

Gjennom en rekke undersøkelser har det blitt tydelig at det er grunn til å treffe tiltak for å forbedre besøkshåndtering i området mellom Bryggen, Fisketorget og Fløyen. Områdene befinner seg i et strekk på 650 meter, og består i dag av bilvei med fortau på begge sider. Det foreligger planer om ny Bybanetrase og nye gang- og sykkelveier på strekket mellom Fisketorget og Bryggen.

Bergen har derimot gode muligheter for å lykkes med å spre besøkstrafikken i byen. Reisemålet bør arbeide aktivt med å **trekke frem nye områder** som kan være av interesse for besøkende i byen. Byens museum har også kapasitet til å kunne ta imot flere besøkende. Dette forutsetter imidlertid at tilbudene er lett tilgjengelig og åpent når gjestene er her.

For Bryggen må det tas en vurdering av hvordan området i fremtiden bør inngå i markedsføringen av reisemålet. Når på dagen og hvilken sesong vi råder gjester om å oppsøke Bryggen bør også vurderes. I tillegg kan det arbeides for å styrke alternative inngangsruter til Bryggen, samt å **tilrettelegge bedre for håndtering av grupper** som besøker Bryggen.

Tilrettelegging for gjester

Gjestesteundersøkelsene peker på at byen i hovedsak er godt tilrettelagt for besøkende. Likevel kan reisemålet arbeide mer proaktivt for å opplyse bedre om tilbudet som finnes av blant annet **offentlige toaletter**. I relasjon til forrige avsnitt vil også en **skiltplan** for sentrum kunne bidra til bedre besøksspredning i sentrum, dersom skiltene brukes strategisk for å fremme nye vandrерuter og mindre kjente besøksmål i sentrum.

I **Byfjellene** er det også behov for bedre skilting. Flere gjester opplever i dag utfordringer med å finne frem på riktige stier i Byfjellene, i tillegg bør det i starten av kjente turruter opplyses bedre om hvilke regler og anbefalinger som gjelder i Byfjellene og varigheten til ulike turer i Byfjellene. For å unngå unødvendig belastning på naturen bør stien over Vidden tilrettelegges bedre, ideelt sett bør ruten inngå som en **Nasjonal turiststi**.

Sårbarhetsanalyser for risikovurdering

I Bergen er det utarbeidet risikoanalyser for byen som helhet. Det er også utarbeidet sårbarhetsanalyser for utvalgte naturområder. En utfordring er at Bergen som reiselivsby i dag ikke er en sentral del av kommunens ROS-analyser eller sårbarhetsanalyser. Det bør arbeides for å inkludere reiseliv som et tema i fremtidige sårbarhets- og risikoanalyser for Bergen.

Ettersom det planlegges en transformasjon av området rundt Bryggen i forbindelse med Bybaneutbygging til Åsane og siden det er planer om å etablere et verdensarvsenter for Bryggen bør Bergen kommune også utarbeide en egen sårbarhetsanalyse for Bryggen. Sårbarhetsanalysen bør inkludere en oppdatert tålegrenseanalyse for antall besøkende i verdensarven.

Ansvarlig gjestekommunikasjon

Gjesteundersøkelsene viser at det er et behov for å kommunisere bedre til gjestene om hvordan de kan opptre ansvarlig og bærekraftig på reisemålet. Destinasjonsselskapet har som markedsfører av reisemålet en viktig overordnet rolle i hvordan reisemålet fremstår i markedsføringsammenheng. På destinasjonen er det derimot mange aktører som kommuniserer med gjestene. Det er viktig at reiselivsaktørene er samstemte om hvilken informasjon det er viktig at gjestene får i forbindelse med ulike aktiviteter og opplevelser. Destinasjonsselskapet kan ta en viktig koordinatorrolle ved å **utvikle kommunikasjonsveiledere og tilby reiselivsansatte og reiselivsbedrifter kursing** i hvordan drive ansvarlig gjestekommunikasjon og markedsføring.

Gjestene bør gis god informasjon om hvordan de selv kan bidra til å ta ned besøkspresset, hvordan de kan bidra til økt bærekraft på reisemålet, samt hvilke forholdsregler man bør ta før man ferdes i naturen.

Kartleggingsbehov

Gjennom flere nyhetsartikler de seneste årene har **bobilturister** i Bergen ytrer at de opplever at det er dårlig tilrettelagt for dem sentralt i Bergen. Dialog med beboerforeninger har også gitt oss tilbakemeldinger på at parkerte bobiler tar opp beboerparkeringer og er til sjenanse for innbyggerne i sentrum. Med et historisk og svært kompakt bysentrum er det i dag en utfordring å tilrettelegge bedre for **bobiler** sentralt i Bergen. Det bør derimot arbeides med å tilrettelegge for bobilparkering nært kollektivaksene. En utfordring i dag er at flere av byens kommersielle campingplasser befinner seg et stykke unna kollektivknutepunkt. Et alternativ er å etablere bedre tilkomst fra de etablerte campingplassene og til nærmeste kollektivknutepunkt (f.eks. se på muligheten for å øke kollektivfrekvensen fra disse i sommerhalvåret eller etablere et eget tilbud). Destinasjonen bør kartlegge hvordan man kan legge bedre til rette for bobilturister i Bergen.

Andre forhold

En sentral utfordring med å oppnå god besøksforvaltning er at tiltakene reisemålet må iverksette for å lykkes trenger finansiering Et godt eksempel på en finansieringsløsning som bidrar positivt til reisemålet er Bergen havn som nylig har lovet Stiftelsen Bryggen to kroner per cruisepassasjer som ankommer havnen. Pengene vil gå til sårt tiltrengt vedlikehold av Bryggen. Men reisemålet har også andre **fellesgoder** som bør finansieres, og man bør finne løsninger for hvordan arbeidet med besøksforvaltning kan bli sikreet langsiktig finansiering i Bergen.

Tiltaksplan for bedre besøksforvaltning i Bergen

Styrket koordinering i reiselivet, samt mellom reiseliv og andre aktører

Tiltak	Status / beskrivelse	Ansvarlige aktører	Tema	Kobling mot andre planer
Etablere samarbeidsforum for å koordinere reiselivets interesser i Byfjellene og byens naturområder	Det eksisterer et Byfjellsråd som bidrar inn i forvaltningen av Byfjellene, men reiselivet er kun i begrenset grad deltakende i rådet. Reiselivet bør representeres bedre i Byfjellsrådet, alternativt bør det opprettet en annen form for samarbeidsforum for å styrke koordineringen.	Visit Bergen Fløyen / Ulriken Guideselskap Bergen kommune Byfjellsrådet Universitetsmuseet	Naturmangfold	Merket for bærekraftig reisemål
Etablere samarbeidsforum for cruisenæringen i Bergen	Det er i dag godt samarbeid mellom aktører som Bergen havn, Visit Bergen og aktørene i cruisenæringen. Samarbeidet på destinasjonen bør formaliseres i større grad.	Visit Bergen Bergen havn Cruiseaktører	Gjestetilfredshet Innbyggertilfredshet	Merket for bærekraftig reisemål
Etablere et Innbyggerforum mellom reiseliv og beboerforeninger	Arbeidet har startet opp og første møte er gjennomført.	Visit Bergen Beboerforeninger Bergen kommune	Innbyggertilfredshet	Merket for bærekraftig reisemål GDS-Index
Etablere samarbeidsforum mellom reiselivet og beredskapsledelse	Arbeid igangsatt i 2022. Må følges opp.	Visit Bergen Samfunns- sikkerhetens hus	Gjestetilfredshet Sikkerhet	Merket for bærekraftig reisemål
Øke forvaltningens kjennskap til reiselivets behov og utfordringer.	En gjennomgående utfordring er at forvaltningen utarbeider strategier og	Visit Bergen Bergen kommune	Tverrgående	Merket for bærekraftig reisemål

	planer som omfatter reiselivet, uten at reiseliv nevnes i planene.			
Etablere samarbeidsforum for kunst, kultur og reiseliv	Tidligere et eget ekspertutvalg i Visit Bergen, men som ikke har kommet på bena igjen etter Korona	Visit Bergen Museums- og kulturaktører i Bergen	Gjestetilfredshet	

Bedre besøkshåndtering

Tiltak	Status / beskrivelse	Ansvarlige aktører	Tema	Kobling mot andre planer
Teste og ta i bruk digitale løsninger som gjør det mulig å overvåke besøksantall i utvalgte områder på reisemålet.	Flere aktører på reisemålet har tatt i bruk eller vil ta i bruk løsninger som teller antall besøkende på utvalgte steder. Disse dataene bør deles og aggregeres opp for å få et bedre bilde av antall besøkende i Bergen. Outdoor active tilbyr også en appbasert kartløsning for ulike vandreruter. Løsningen gjør det mulig å analyse antall besøkende på ulike ruter.	Visit Bergen Bergen havn Stiftelsen Bryggen Outdoor Active Reiselivsbedriftene	Naturmangfold Gjestetilfredshet Innbyggertilfredshet	Merket for bærekraftig reisemål
Etablere fremskutte turistkontor på Skolten og Jekteviken i samarbeid med Bergen havn, samt på utvalgte pressområder på dager med mange besøk.	Fremskutte turistkontor kan bidra til å ta ned besøkspresset rundt Fisketorget i høysesong og kan være et virkemiddel for å fremme alternative vandreruter til de som ankommer byen.	Visit Bergen Bergen havn	Innbyggertilfredshet Gjestetilfredshet	Tiltaksplan Bergen havn Destinasjonsstrategi - S. 41 Merkeordning (std. 3.0)

BERGEN

	<i>Det er planer om å etablere digitale turistkontor i samarbeid med Bergen havn som kan bemannes på dager med mange besøk.</i>			<ul style="list-style-type: none"> - B1-3.2 - C3-1.4 - D5-1
Etablere skilting til populære attraksjoner i Bergen sentrum	Bergen er en av få norske byer som mangler god skilting til populære besøksmål i sentrum.	Bergen kommune Visit Bergen Statens vegvesen Vestland fylkeskommune	Gjestetilfredshet Kulturarv	Merket for bærekraftig reisemål
Kartlegge behov og etablere skilting forbesøkende i Byfjellene	Her må dagens situasjon kartlegges. Vidden er et fokusområde.	Bergen kommune Visit Bergen Fløyen og Ulriken Guideselskaper	Gjestetilfredshet Naturmangfold	Merket for bærekraftig reisemål
Etablere vedensarvsenter for Bryggen i tråd med nasjonale føringer	Verdensarvsenteret bør ha som et oppdrag å koordinere og håndtere besøk fra grupper/næringsaktører som vil besøke Bryggen, slik at besøkshåndteringen på Bryggen kan koordineres og håndteres bedre.	Verdensarvrådet Bergen kommune Miljødirektoratet Visit Bergen	Gjestetilfredshet Kulturarv	Forvaltningsplan for Bryggen
Arbeide for økte åpningstider for museer, spesielt på kveldstid og på mandager	Bergen havn arbeider med å spre cruiseanløp bedre i tid. En utfordring er at gjester som ankommer på kveldstid eller mandager i mange tilfeller møter stengte dører hos byens museer.	Museumsbransjen Visit Bergen	Gjestetilfredshet Kulturarv	Tiltaksplan Bergen havn
Undersøke muligheten for differensiert prising hos populære attraksjoner.	Differensierte prismodeller, som justeres etter forventet besøkspress, kan være et	Visit Bergen Reiselivsnæringen	Innbyggertilfredshet Gjestetilfredshet	

	tiltak for å bidra til bedre spredning av besøkende.			
Utarbeide og kommunisere ulike forslag til vandreruter for gjester i Bergen, både i sentrum og i naturområder.	<p>Visit Bergen har i dag mulighet for å utvikle digitale kart med forslag til vandreruter for gjester. En slik løsning er i dag bruk og kommuniseres til cruisegjester som ankommer Jekteviken. Men det kan etableres flere slike digitale kart for ulike segmenter og for ulike steder.</p> <p>Outdoor active tilbyr også en løsning for å forslå og styre ulike vandreruter.</p> <p>Begge løsninger gjør det mulig å kommunisere ansvarlig gjesteadferd.</p>	Visit Bergen	Gjestetilfredshet Innbyggertilfredshet	Tiltaksplan Bergen havn Merket for bærekraftig reisemål

Bedre tilrettelegging for gjester

Tiltak	Status	Ansvarlige aktører	Tema	Kobling mot andre planer
Etablere bysykkelstopp ved Skolten	Nærmeste bysykkelstativ fra Skolten er i dag plasser ved Dreggen.	Bergen Bysykel Bergen havn Bergen kommune	Gjestetilfredshet Klima og miljø Mobilitet	Tiltaksplan Bergen havn
Sørge for bedre merking og kommunikasjon rundt offentlige toaletter i Bergen	Byens offentlige toaletter er i dag synliggjort med illustrasjoner av troll, noe	Bergen kommune Visit Bergen	Gjestetilfredshet	Merket for bærekraftig reisemål

BERGEN

	<p>som kanskje ikke er intuitiv å forstå for alle besøkende.</p> <p><i>Hvor de ulike offentlige toaletter er plasser bør også kommuniseres bedre både digitalt og i trykte brosjyrer</i></p>			
Etablere nasjonal turiststi over Vidden	Stien over Vidden må tilrettelegges i henhold til nåværende og beregnede fremtidige besøkstall.	Miljødirektoratet Bergen kommune	Naturmangfold Gjestetilfredshet	Merket for bærekraftig reisemål
Sørge for skilting og kommunikasjon til besøkende om hvordan de kan nå Ulriken fra Haukeland bybanestopp.	Med nytt etablering av Bybanestopp på Haukeland blir Ulriken mer tilgjengelig med kollektivtransport. Det bør arbeides for god digital informasjon og skilting fra stasjonen slik at tilreisende finner frem til Ulrikens nedre stasjon.	Skyss Ulriken 643 Visit Bergen	Mobilitet Gjestetilfredshet	
All skilting i Bergen sentrum og Byfjellene bør minimum være på både norsk og engelsk.		Bergen kommune	Gjestetilfredshet	Naturstrategi for Bergen Merket for bærekraftig reisemål
Etablere flere aktivitetstilbud i byfjellene i vinterhalvåret.	Se i sammenheng med evt oppdatering av Bruksplan for Fløienområdet	Bergen kommune Fløibanen As Ulriken 643	Helårsturisme	Merket for bærekraftig reisemål Bruksplan for Fløienområdet

Sårbarhetsanalyser og risikominimering

Tiltak	Status	Ansvarlige aktører	Tema	Kobling mot andre planer
Undersøke og vurdere mulighetene for å iverksette en prøveordning med fjellvakter i Byfjellene i periode med mye besøk	Ses i sammenheng med evt tilslag om nasjonal turiststi over Vidden.	Bergen kommune Visit Bergen	Sikkerhet Naturmangfold Gjestetilfredshet	Merket for bærekraftig reisemål
Det bør gjennomføres en ny tålegrenseanalyse for Bryggen	Stiftelsen Bryggen har tidligere gjennomført tålegrenseanalyser for Bryggen, men det er behov for oppdaterte analyser. Se tidligere beskrivelse.	Verdensarvråd Bergen kommune	Sikkerhet Kulturarv	Merket for bærekraftig reisemål
Utarbeide en risiko- og sårbarhetsanalyse for Bryggen	Se tidligere beskrivelse og punktet over.	Verdensarvråd Bergen kommune	Sikkerhet Kulturarv	Merket for bærekraftig reisemål

Ansvarlig gjestekommunikasjon

Tiltak	Status	Ansvarlige aktører	Tema	Kobling mot andre planer
Utarbeide veiledere for ansvarlig gjestekommunikasjon til bruk i reiselivsnæringen	I prosess	Visit Bergen	Naturmangfold Kulturarv Gjestetilfredshet Innbyggertilfredshet	Merket for bærekraftig reisemål
Vurdere hvordan og når Bryggen bør markedsføres til besøkende på reisemålet	Gitt delvis stor besøkspress i sommerhalvåret bør det vurderes om	Visit Bergen	Kulturarv Innbyggertilfredshet	Merket for bærekraftig reisemål

	markedsføringen av Bryggen f.eks. bør nedtones/endres i sommerhalvåret.		Gjestetilfredshet	
Markedsføre turer og opplevelser som enkelt kan nås med kollektivtransport.	Se også tidligere punkt vedrørende Ulriken. Informasjonen kan utarbeides digitalt og man kan vurdere behovet for trykte brosjyrer.	Visit Bergen	Gjestetilfredshet Klima og miljø	Merket for bærekraftig reisemål

Kartleggingsbehov

Tiltak	Status	Ansvarlige aktører	Tema	Kobling mot andre planer
Kartlegge behovet for bedre avfallshåndtering i Byfjellene	Gjestenes tilbakemeldinger viser at avfallshåndteringen i byens naturområder generelt er god, men det er f.eks et behov for å vurdere om det er mulig å øke sorteringsgraden.	Visit Bergen Fløibanen As Ulriken 643 Bergen kommune	Klima og miljø	Merket for bærekraftig reisemål
Kartlegge de viktigste stiene for reiseliv i Byfjellene.	Det bør kartlegges hvilke andre stier i Byfjellene man ønsker å prioritere for bedre tilrettelegging og hvilke stier man ønsker å nedtone kommunikasjonen rundt for å minimere belastning.	Visit Bergen Fløibanen As Ulriken 643 Bergen kommune DNT	Naturmangfold	Merket for bærekraftig reisemål
Kartlegge mulighetene for produktutvikling og besøksspredning ifm med opprettelse av Bergen Nasjonale Veteranbåthavn i 2023	Indre havn i Bergen vil få nasjonal status som veteranbåthavn. Dette kan utløse muligheter for å videreutvikle reiselivsprodukter Bergen Heritage	Visit Bergen Stiftelsen D.S Stord 1 Fjordabaatane	Kulturarv	Merket for bærekraftig reisemål

	Tour som kobler sammen veteranskip, museumsjernbane og veteranbusser.			
--	---	--	--	--

Andre tiltak

Tiltak	Status / beskrivelse	Ansvarlig aktør	Tema	Kobling mot andre planer
Arbeide for at HOP-ON bussene i sentrum får et større geografisk nedslagsfelt	For å øke besøksspredningen og for å minimere belastningen av busser i utvalgte bydeler.	Visit Bergen	Innbyggertilfredshet	
Håndtere utbygging av Bybanen gjennom sentrum på en god måte for besøkende, innbyggere og reiseliv	Reiselivet, utbygger og planmyndighet bør samkjøre hvordan utbyggingen av Bybane til Åsane kan gjennomføres på en måte som er skånsom og som ivaretar god besøkshåndtering på reisemålet	Bergen kommune Visit Bergen Vestland fylkeskommune Bybanen utbygging Statens vegvesen	Innbyggertilfredshet Gjestertilfredshet Kulturarv	

Vedlegg 1.0 - Naturområder i Bergen med særlig relevans for reiselivet

Område	Reiselivsaktivitet	Spesielle regler og hensyn, utover kommuneplanens arealdel og frilufsloven	Forvaltningsplaner / lover
Arboretet og Bergen Botanisk hage	Universitetsmuseet Tilrettelagt naturområde med toalett og andre fasiliteter. Tilgjengelig med offentlig transport.	- Ingen spesielle hensyn utover KPA og frilufsloven.	-
Bergens fjellstrekninger (Fløyen, Sandviksfjellet, Rundemannen, Blåmannen, Svartediket og deler av Vidden)	Fløibanen Fløistuen kafé og Skomakerdiket Fløien folkerestaurant Arrangementer Guidede turer og aktiviteter Turforslag	- Byfjellsgrense, brukssone og vernesone. - Båndtvang hele året - Område for drikkevann - Restriksjoner på telting/leirslagning (hengekøye), bading, sykling, fiske, bruk av båt og ridning (enkelte unntak i Fløyenområdet) - Forbudt å jakte, fange, skade eller forstyrre dyr , ødelegge røve, reir eller, løsne skudd, samt å gå med skytevåpen - Strenge restriksjoner på fysiske inngrep i landskapet og oppføring av bygg. - Spesielle regler for gjennomføring av arrangementer (som regel kun tillatt i Fløyenområdet etter egen søknad)	- Bergen fjellstrekninger dyrelivsfredning (1946) - Forvaltningsplan for Byfjellene Del 2 (2001) - Bruksplan for Fløyenområdet (2003) - Forskrift om begrensninger i bruk av sykkel, helst og telt mv. i Fløyenområdet (2004)
Badeplasser: - Austrevågen - Ballastbryggen - Gamlehaugen - Grønevika / Sandholna	Bergen og omland friluftsråd (drift Ballastbryggen, Helleneset, Kyrkjetangen, og Grønevika / Sandholna). AdO-Arena / Bergen kommune (drift Sandviken sjøbad,	- Ingen spesielle hensyn utover KPA og friuftsloven. - På Eviny.no/badetemperaturer eller på Badetassen.no kan man sjekke vanntemperaturer på utvalgte badeplasser - På Bergen kommune sine nettsider kan man sjekke oppdatert vannkvalitet	-

BERGEN

<ul style="list-style-type: none"> - Helleneset - Kyrkjetangen - Melkeviken - Nordnes sjøbad - Sandviken sjøbad - Synes sjøbad 	<p>Ballastbryggen, Nordnes sjøbad og Sydnes sjøbad)</p> <p>Universitetet i Bergen (nært Grønevika og Sandholna).</p> <p>Markedsføring av utvalgte badeplasser på destinasjonsselskapets nettside</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Helleneset badeplass er miljøsertifisert etter ordningen Blått flagg som stiller særlige krav til miljøledelse, informasjon, sikkerhet, vannkvalitet og tilgjengelighet. - På Bergen og omland friluftsråd sine nettsider finnes informasjon om allmenn tilgjengelig og tilgjengelige fasiliteter på utvalgte badeplasser 	
<p>Ulriken (og deler av Vidden)</p>	<p>Ulriksbanen</p> <p>Zipline</p> <p>Guidede turer og aktiviteter</p> <p>Montana vandrerhjem tilbyr overnatting nært området.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Byfjellsgrense, brukssone og vernesone. - Båndtvang hele året - Område for drikkevann - Restriksjoner på telting/leirslagning (hengekøye), bading, sykling, fiske, bruk av båt og ridning - Streng restriksjoner på fysiske inngrep i landskapet og oppføring av bygg. 	<ul style="list-style-type: none"> - Forvaltningsplan for Byfjellene Del 2 (2001)
<p>Nesvika i Arna</p>	<p>Solneset gård driver overnattingsvirksomhet og gårdsturisme tett inntil området.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Forbud mot å skade og ødelegge vegetasjon, dyre- og fugleliv. - Forbud mot jakt, fangst og bruk av skytevåpen. - Streng restriksjoner på fysiske inngrep i området. - Forbudt mot telting og leirslagning (hengekøye) 	<ul style="list-style-type: none"> - Forskrift om fredning av Nesviks naturreservat
<p>Løvsstakken</p>	<p>Markedsført gjennom destinasjonsselskap, men ingen kjente reiselivsbedrifter har aktivitet i området.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Byfjellsgrense, brukssone og vernesone. - Båndtvang hele året på Løvsstien - Restriksjoner på fysiske tiltak i landskapet (enkle friluftstiltak som skilting og utbedring av stier vil normalt tilrås) - Spesielle regler for jakt, bruk av droner/modellbåter, arrangementer, motorferdsel, ridning og bruk av sykkel 	<ul style="list-style-type: none"> - Forvaltningsplan for Byfjellene Del 2 (2001)

BERGEN

	Et mulig område som kan markedsføres ytterligere i en strategi om å spre trafikk.		
Hananipa ved Trengereid	Markedsført gjennom destinasjonsselskap og guidende turer. Et mulig område som kan markedsføres ytterligere i en strategi om å spre trafikk.	Ingen spesielle forvaltningsplaner utover reglene i Friluftsløven og kommuneplanens arealdel. - Området er ikke tilstrekkelig tilrettelagt for mange besøkende (toalett + parkering) - Selve toppunktet ligger i Vaksdal kommune, men den mest kjente ruten til toppen starter i Bergen kommune.	- N/A, utover KPA
Veten og Høgstefjellet i Åsane	Markedsført gjennom destinasjonsselskap, men ingen kjente reiselivsbedrifter har aktivitet i området. Et mulig område som kan markedsføres ytterligere i en strategi om å spre trafikk.	- Byfjellsgrense, brukssone og vernesone. - Båndtvang i perioden 1. april – 20. august utenfor beiteområder. Båndtvang i beiteområder hele året. - Restriksjoner på fysiske tiltak i landskapet (enkle friluftstiltak som skilting, utbedring av stier m.m. vil normalt tilrås). - Spesielle regler for jakt, bruk av droner/modellbåter, arrangementer, motorferdsel, riding og bruk av sykkel	- Forvaltningsplan for Byfjellene Nord (2016) - Kulturminnegrunnlag Byfjellene Nord (2010)

Vedlegg 1.1 - Andre naturområder i Bergen som kan få økt reiselivsaktivitet

Område	Reiselivsaktivitet	Spesielle regler og hensyn, utover kommuneplanens arealdel og frilftsloven	Forvaltningsplaner / lover
Byfjellene Vest (Lyderhorn, Damsgårdsfjellet, Kanadaskogen)	<p>Ikke markedsført til tilreisende gjennom destinasjonsselskapet eller kjente reiselivsbedrifter i Bergen i dag (med unntak av DNT gjennom Ut.no).</p> <p>Et mulig område som kan markedsføres ytterligere i en strategi om å spre trafikk.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Byfjellsgrense, brukssone og vernesone. - Båndtvang hele året ved Tennebekktjørna, Kvarven, og opparbeidede stier i Kanadaskogen - Bading og fiske er forbudt i Skåleviksvatnet ved Lyderhorn. - Restriksjoner på fysiske tiltak i landskapet (enkle friluftstiltak som skilting og utbedring av stier vil normalt tilrås) - Spesielle regler for jakt, bruk av droner/modellbåter, arrangementer, motorferdsel, riding og bruk av sykkel 	<ul style="list-style-type: none"> - Forvaltningsplan for Byfjellene Vest (2005) - Kulturminnegrunnlag Byfjellene Vest (2003)
Gullfjellet	<p>Ikke markedsført til tilreisende gjennom destinasjonsselskapet eller kjente reiselivsbedrifter i Bergen i dag (med unntak av DNT gjennom Ut.no).</p> <p>Et mulig område som kan markedsføres ytterligere i en strategi om å spre trafikk.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Område for drikkevann - Restriksjoner på telting/overnatting (hengekøye), bading, fiske, bruk av båt og ridning 	
Fjøsanger landskapsvernområde og naturminne	<p>Ikke spesielt reiselivsrelevant per nå, men området ligger nært Gamlehaugen som blir markedsført til besøkende.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Streng restriksjoner på fysiske inngrep i området. 	<ul style="list-style-type: none"> - Forskrift om vern for Fjøsanger landskapsvernområde og naturminne

Vedlegg 2 - Viktige kulturminner og kulturmiljøer for reiseliv i Bergen

Kulturminne	Vernestatus ⁸	Reiselivsaktivitet	Utfordringer/muligheter
Bryggen i Bergen	Verdensarv	<ul style="list-style-type: none"> • Stiftelsen Bryggen, Bryggen Private Gårdeierforening m.f. • Butikker, museum, serveringssteder og guidede turer. • Markedsføres til besøkende. 	Tidvis for mange besøkende i høysesong. Havstigning en utfordring på sikt.
Kirker			
Domkirken	Automatisk fredet	<ul style="list-style-type: none"> • Den norske kirke • Betalt inngang for besøkende • Markedsføres gjennom destinasjonsselskap. 	
Fantoft stavkirke	Ulik vernestatus	<ul style="list-style-type: none"> • Privat eid • Betalt inngang for besøkende • Markedsføres gjennom destinasjonsselskap 	Mulig potensiale for flere besøkende? Nært kollektivknutepunkt.
Johanneskirken	Listeført kirke	<ul style="list-style-type: none"> • Den norske kirke • Gjesteinspirasjon til besøkende gjennom destinasjonsselskap 	
Korskirken	Automatisk fredet	<ul style="list-style-type: none"> • Den norske kirke • Gjesteinspirasjon til besøkende gjennom destinasjonsselskap 	Området rundt kan av besøkende oppfattes som utrygt grunnet åpen rus-scene, jf tilbakemelding fra gjesteundersøkelser.

⁸ Oppgitt på Kulturminnesok.no

BERGEN

Laksevåg kirke	Listeført kirke	<ul style="list-style-type: none"> Inngår som element i enkelte guidede turer. 	Potensial for økt reiselivsaktivitet i tilknytning med tilknytning til Damsgård hovedgård
Mariakirken	Automatisk fredet	<ul style="list-style-type: none"> Den norske kirke Betalt inngang for besøkende. Markedsføres gjennom destinasjonsselskap. 	Befinner seg i samme område som Bryggen og rammes tidvis av de samme utfordringene
Nykirken	Ulik vernestatus	<ul style="list-style-type: none"> Den norske kirke Gjesteinspirasjon til besøkende gjennom destinasjonsselskap 	
St. Jørgens kirke	Listeført kirke	<ul style="list-style-type: none"> Bymuseet Betalt inngang for besøkende Markedsføres gjennom destinasjonsselskap 	
Nabolag / kulturmiljøer			
Kulturminne	Vernestatus ⁹	Reiselivsaktivitet	Utfordringer/muligheter
Bergen 1916 (Torgallmenningen, Ole Bulls plass, Engen, Strandgaten)	Kulturmiljø av nasjonal interesse	Flere butikker, hoteller, kulturarenaer og serveringssteder. Markedsføres til besøkende.	
Byparken	Kulturmiljø av nasjonal interesse	Kode, Grieghallen, serveringsteder. Markedsføres til besøkende.	
Danmarks plass	Kulturmiljø av nasjonal interesse	Forum kulturarena, Bien snackbar, nært hoteller. Spesifikke produkter markedsføres til besøkende.	Potensielt område for besøksspredning.
Fjellsiden	Kulturmiljø av nasjonal interesse	Serveringssteder og gåroute til Fløyen. Markedsføres til besøkende.	

⁹ Oppgitt på Kulturminnesok.no

BERGEN

Fredriksberg (Nordnes nord)	Kulturmiljø av nasjonal interesse	Akvariet i Bergen, Nordnes Sjøbad, Nordnesparken, Nordnesbryggen bade plass, guidede turer. Markedsføres til besøkende.	Potensielt område for besøksspredning.
Krohnegnen og Wesselengen	Kulturmiljø av nasjonal interesse	N/A	
Middelalderbyen (Bergenshus festning, Bryggen, Øvregaten, Vågsallmenningen, Kong Oscars gate, m.m.)	Kulturmiljø av nasjonal interesse	Flere butikker, hoteller, kulturarenaer, serveringssteder og Guidede turer. Markedsføres til besøkende.	Tidvis for mange besøkende.
Møhlenpris	Kulturmiljø av nasjonal interesse	Serveringssteder og badestrand. Markedsføres til besøkende.	Nært Jekteviken cruisehavn. Potensielt område for besøksspredning.
Nordnes (Nordnes syd)	Kulturmiljø av nasjonal interesse	Serveringssteder, butikker og guidede turer. Markedsføres til besøkende.	Potensielt område for besøksspredning.
Nygårdshøyden	Kulturmiljø av nasjonal interesse	Universitetsmusset med Muséhage, Bergen sjøfartsmuseum, serveringssteder og butikker. Markedsføres til besøkende.	Nært Jekteviken cruisehavn. Potensielt område for besøksspredning.
Sandviken	Kulturmiljø av nasjonal interesse	Museum og servering. Markedsføres til besøkende.	Potensielt område for besøksspredning.
Skuteviken	Kulturmiljø av nasjonal interesse	N/A	Potensielt område for besøksspredning.
Sydnes	Kulturmiljø av nasjonal interesse	N/A	Nært Jekteviken cruisehavn. Potensielt område for besøksspredning.
Verftet	Kulturmiljø av nasjonal interesse	USF Verftet kulturarena og serveringssted. Bade plass. Markedsføres til besøkende.	Potensielt område for besøksspredning.

Bygg/ installasjoner / objekter			
Kulturminne	Vernestatus ¹⁰	Reiselivsaktivitet	Utfordringer/muligheter
Apoteket Bien	Vedtaksfredet	Bien snackbar Servering. Markedsføres til besøkende	
Bergen hovedbibliotek	Vedtaksfredet	Bergen offentlige bibliotek Bibliotek, servering, arrangementer.	Potensiale for mer reiselivsaktivitet?
Bergen kredittbank og Norges bank	Vedtaksfredet	OPUS XVI og Kunsthall 3,14 Hotell, servering og kunsthall. Markedsføres til besøkende	
Den nationale scene	Vedtaksfredet	Den Nationale scene Teater. Markedsføres til besøkende.	
Forum kino	Vedtaksfredet	Forum Scene As Arrangementer og konferanser. Markedsføres til besøkende	
Fjøsanger herregård	Ulik vernestatus (delvis vedtaksfredet)	Ingen p.t.	Undersøke evt potensiale
Finnegården	Ulik vernestatus (dels vedtaksfredet)	Det Hanseatiske hotell Hotell, servering og museum. Markedsføres til besøkende.	
Forskjønnelsen (vei)	Ikke fredet	Vandrerute til Fløyen	Undersøke om denne veien kan brukes i evt digital vandrerute.
Gamlehaugen, inkludert grøntområder	Ikke fredet	Statsbygg	

¹⁰ Oppgitt på Kulturminnesok.no

BERGEN

		Omvisninger og badeplass. Markedsføres til besøkende.	
Grand Hotel Terminus Villa terminus	Vedtaksfredet Vedtaksfredet	De Bergenske Hotell, servering og arrangement. Markedsføres til besøkende.	
Granvin (veteranskip ¹¹)	Vedtaksfredet	Kan leies for grupper og guidede turer.	
Gravdal hovedgård (Kommandantboligen)	Ikke fredet	Utleie av selskapslokale	Potensiale for markedsføring som unik venue.
Jernbanestasjonen	Forskriftsfredet	Mobilitetsknutepunkt. Butikk og servering.	
Katarinahospitalet	Automatisk fredet	Mulig guidede turer	Området fremstår noe tilfeldig idag. Med plassering nært Bryggen er det potensiale til å gjøre dette til et mer synlig besøksmål
Kjøttbasaren	Vedtaksfredet	Servering. Markedsføres til besøkende.	
Kronstad hovedgård	Ulik vernestatus (dels vedtaksfredet)	Selskapslokale	Potensiell venue
Kvarven	Ulik vernestatus (forskriftsfredet og statlig listeført)	Kulturminne (forsvarsanlegg) i friluftsområdet på turvei til Lyderhorn.	Potensielt område for markedsføring i turbeskrivelse av Lyderhorn
Nonneseter	Automatisk fredet	Nært mobilitetsknutepunkt.	

¹¹ Det finnes flere veteranskip som frekventerer Bergen regelmessig enn de som er listet opp her. Her kun skip som hjemmehørende i Bergen tatt med i oversikten.

BERGEN

Nøstegaten 39-45	Kommunalt listeført	Kaféer	Nært Jekteviken cruiseterminal. Potensiale for økt markedsføring til besøkende.
Muren	Vedtaksfredet	Butikk	
Rådhuskvartalet	Ulik vernestatus	Ingen p.t.	Det planlegges et nytt museum i gamle Hovedbrandstasjonen (som ligger i rådhuskvartalet).
Sandviksboder 12-24	Ulik vernestatus (midlertidig fredet)	Norges fiskerimuseum, Bergen kystkultursenter Museum, sjøflyhavn, servering, arrangement, aktiviteter. Markedsføres til besøkende.	Nært Harbour Apartments Anløpssted for Beffen og Sjøfly
Skansen brannstasjon og Skansendammen	Kommunalt listeført	Vandrerute til Fløyen. Markedsføres til besøkende	
Skur 11	Vedtaksfredet	Lager for torghandlere og offentlige toaletter.	
Skuteviksboder	Vedtaksfredet		Nært Skolten/Bontelabo
Sjødampsprøite I (veteranskip)	Vernet fartøy	Skipet er under restaurering	
Stadsporten	Vedtaksfredet	N/A	Nært Zander K og Grand Terminus. Undersøke reiselivspotensiale.
Stavenes	Vernet fartøy	Skipet er under restaurering	
Stord 1	Vernet fartøy	Utleie av veteranskip i B2B-markedet og utvalgte turer i hovedsesong som er åpen for alle.	Mulighet for produktutvikling for større reiselivspotensial.

BERGEN

Sundt-bygget	Vedtaksfredet	Butikker	
Universitetet i Bergen (flere bygg)	Ulik vernestatus	Museum, arrangementer og botanisk hage. Markedsføres til besøkende.	
Urdi-huset	Ulik vernestatus	N/A	Potensielt selskapslokale/venue
Vestgar (veteranskip)	Vedtaksfredet	Utleie for grupper og enkelte guidede turer	
Vulcanus	Vernet fartøy	N/A	
Parker			
Kulturminne	Vernestatus ¹²	Reiselivsaktivitet	Utfordringer/muligheter
Bergen botanisk hage på Milde	Ikke fredet	Åpent hageanlegg. Markedsføres til besøkende	Tilgjengelig med kollektivtransport, men et stykke unna byens hoteller og andre severdigheter.
Christieparken	Ikke fredet	N/A	Potensielt område for besøksspredning. Fotomotiv.
Leaparken	Ulik vernestatus	N/A	Potensielt område for besøksspredning ved åpning av ny Bybanelinje til Fyllingsdalen.
Muséhagen	Forsiktsfredet	Universitetet i Bergen. Markedsføres til besøkende.	Potensielt område for besøksspredning.

¹² Oppgitt på Kulturminnesok.no

Nordnesparken	Del av Fredriksberg kulturmiljø	Akvariet i Bergen, Nordnes sjøbad, offentlig badeplass. Markedsføres til besøkende.	Potensielt område for besøksspredning.
Nygårdsparken	Kommunalt listeført	Markedsføres i noe grad til besøkende.	Potensielt område for besøksspredning.
Ole Bulls plass grøntområder	Ikke fredet	Markedsføres til besøkende.	
Skanseparken	Kommunalt listeført	Vandrerute til Fløyen. Markedsføres til besøkende.	
Museum			
Kulturminne	Vernestatus ¹³	Reiselivsaktivitet	Utfordringer/muligheter
Alvøen Hovedgård	Ulik vernestatus (Dels vedtaksfredet og kommunalt listeført).	Bymuseet i Bergen. Omvisninger i sommersesong og arrangementer. Markedsføres til besøkende.	Mulighet for å leie hage for utendørs arrangement. Forbud mot bruk av åpen ild og grilling.
Bergarhus festning	Ulik vernestatus	Bymuseet i Bergen (Håkonshallen og Rosenkrantzårnet). Museum, uteområder og arrangementer	Området kan avlaste Bryggen som besøksmål.
Damsgård hovedgård	Ulik vernestatus	Bymuseet i Bergen	Kan oppfattes som vanskelig å reise dit, tross god kollektivdekning.
Edvard Grieg Museum Troidhaugen	Ikke fredet	KODE Omvisninger, museum, konserter og arrangement. Markedsføres til besøkende.	Utfordrende å reise kollektivt dit.
Espeland fangeleir	Forskriftsfredet	Stiftelsen Espeland fangeleir & Gestapohuset Omvisninger og museum. Markedsføres til besøkende.	Vanskelig å besøke uten egen bil.

¹³ Oppgitt på Kulturminnesok.no

BERGEN

Gamle Bergen	Ulik vernestatus (dels vedtaksfredet ⁹)	Bymuseet i Bergen Museum. Markedsføres til besøkende.	Vil bli mye mer tilgjengelig med ny bybanelinje til Åsane
Garnes jernbanestasjon	Vedtaksfredet	Museet gamle Vossebanen (Museumsjernbane). Markedsføres til besøkende.	Vanskelig å besøke uten egen bil
Gestapohuset	Ikke fredet	Stiftelsen Espeland fangeleir & Gestapohuset Museum, servering og utested. Markedsføres til besøkende.	
Hanseatisk museum	Verdensarv	Museum Vest Museum. Markedsføres til besøkende.	Del av Bryggen i Bergen. Under restaurering. Havstigning en utfordring.
Harald Sæveruds Museum Siljustøl	Vedtaksfredet	KODE Museum. Markedsføres til besøkende.	Potensielt område for besøksspredning. Vanskelig å besøke uten bil?
Kulturhistorisk og naturhistorisk museum	Kommunalt listeført	Universitetet i Bergen Museum, omvisninger, arrangement og venue. Markedsføres til besøkende.	Potensielt område for besøksspredning.
Skolemuseet / Den gamle latinskolen	Ulik vernestatus (dels vedtaksfredet)	Bymuseet i Bergen Museum. Markedsføres til besøkende.	
St. Jørgens Hospital	Ulik vernestatus	Bymuseet i Bergen Museum. Markedsføres til besøkende.	
Tekstilindustrimuseet	Vedtaksfredet	Museumssenteret i Hordaland (MUHO) Museum og lett servering. Markedsføres til besøkende.	Vanskelig å besøke uten bil.
Trikkehallen på Møhlenpris	Vedtaksfredet	Bergen Elektriske Sporvei Museum, museumstrikk	Potensielt område for besøksspredning.

Kunnskapsgrunnlag og relevante planer

[Arkitektur+ - Arkitektur- og byutformingsstrategi for Bergen](#) (2019)

[Bergen 2030 - Kommuneplanens samfunnsdel](#) (vedtatt 2015)

[Bergen kommunes tiltaksplan for å unngå plast- og marin forsøpling](#)

[Bergen ROS 2020 - «En trygg by for fremtiden»](#)

[Bruksplan for Fløyenområdet](#) (2003)

[Destinasjonsstrategi for en bærekraftig reiselivsutvikling i Bergen 2021 - 2023](#)

[Forvaltningsplan for Byfjellene. Del 2: Løvestakken-Gullsteinen og fjellstrekningen fra Sædal over Vidden-Vardegga-Rundemannen-Fløyen til Åsane](#) (2000)

[Forvaltningsplan for Byfjellene Sør. Smørås, Hamrefjellet og Stendafjellet.](#) (2011)

[Forvaltningsplan Byfjellene Nord. Vetten, Høgstegjellet, Nord-gardsfjellet, Tellevikafjellet og Geitanuken.](#) (2016)

[Forvaltningsplan for Byfjellene Vest. Lyderhorn - Damsgårdsfjellet - Kanadaskogen](#) (2005)

[Grønn strategi - Klima- og energihandlingsplan for Bergen](#) (vedtatt 2016)

[Grønn strategi - Klimastrategi for Bergen 2022 - 2030](#) (høringsutkast)

Gjesteundersøkelser Visit Bergen 2021 - 2022

[Handlingsplan for en bærekraftig reiselivsutvikling i Bergen 2021 - 2023](#) (utdatert)

[Handlingsplan for en bærekraftig reiselivsutvikling i Bergen 2023](#) (oppdatert)

[Helhetlig Brannsikringsplan - Sikring av tett trehusbebyggelse i Bergen](#)

[Håndtering av cruisepassasjerer til Bergen etter COVID19 pandemien](#)

[Innbyggerundersøkelse Bergen - Gjennomført for Visit Bergen 2022](#)

[Kartlegging av vilt og naturtyper i Byfjellene nord i Bergen kommune](#) (2010)

[KPA 2018 - Kommuneplanens arealdel](#)

[Kulturminnegrunnlag Byfjellene Nord](#) (2010)

[Kulturminnegrunnlag Byfjellene Vest](#) (2003)

[Kulturminnestrategi – Identitet med særpreg](#). Kulturminneplan for Bergen. Del 1
Kulturminnestrategi 2019 – 2023

[Kulturmiljøplan for Bergen – Identitet med særpreg](#). Kulturmiljøplanens del 2 og 3. 2021 –
2023

[Matbyen Bergen 2019 – 2030. UNESCO Creative City of Gastronomy](#).

Medlemsundersøkelse Visit Bergen 2022

[Naturstrategi for Bergen](#) (høringsutkast)

[Overordnet Beredskapsplan for Bergen kommune – Administrativ del](#) (2021)

[Plan for museer og frivillig kulturvern](#) (2022-2031)

[Plan for store arrangement 2019 – 2030](#) (Bergen kommune)

[Strategi for sjøfronten i Bergen sentrale deler](#) (2020)

Tiltaksplan: Håndtering av cruisegjester til Bergen i etterkant av Covid-19 pandemien

[Verdensarvstedet Bryggen](#) – Forvaltningsplan 2021 – 2025